אבל יתרות לית לן בה איבד דאמר רב הכותב ס"ת ובא לגמור גומר ואפילו באמצע הדף מיתיבי הכותב ס"ת בא לו לגמור לא יגמור באמצע הדף כדרך שגומר בחומשין אלא מקצר והולך עד סוף הדף כי קא אמר רב בחומשין והא ס"ת קאמר בחומשין של ס"ת איני והא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב לעיני כל ישראל באמצע הדף ההיא באמצע שיטה איתמר, רבנן אמרי אף באמצע שיטה רב אשי אמר באמצע שיטה א] דווקא, והלכתא באמצע שיטה דווקא. אמר רבי יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן בבה"כ, כמאן, דלא כר"ש דתניא וימת שם משה עבד ה' אפשר משה חי וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע בן נון דברי רבי יהודה ואמרי לה רבי נחמיה, אמר לו ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתיב לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו וגו' אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה, ב] כותב (ואומר) מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמה שנאמר להלן ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו לימא דלא כר"ש אפי' תימא ר"ש הואיל ואישתני אישתני ואמר ר' יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני, אמר רב ששת אם הגיה ג] אפי' אות אחת מעלה עליו כאילו כתבו ד] (סי' סגלם) *ת"ר עושה אדם יריעה מבת שלש דפין ועד בת שמנה דפין פחות מיכן ויתר על כן לא יעשה. ולא ירבה בדפין מפני שנראה אגרת ה] ולא ימעט בדפין מפני שעיניו משוטטות אלא כגון למשפחותיכם (למשפחותיכם למשפחותיכם) ג' פעמים, נזדמנה לו יריעה בת תשע דפים לא יחלוק שלש לכאן ושש לכאן אלא ארבע לכאן וחמש לכאן בד"א בתחלת הספר אבל בסוף הספר ו] אפי' פסוק אחד ואפי' דף אחד פסוק אחד ס"ד אלא אימא פסוק אחד בדף אחד. שיעור גליון מלמטה טפח מלמעלה ג' אצבעות, ובין *דף לדף כמלא ריוח ז] (רוחב) שתי אצבעות, ובחומשין מלמטה שלש אצבעות מלמעלה שתי אצבעות, ובין דף לדף כמלא ריוח ח] (רוחב) גודל, ובין שיטה לשיטה כמלא שיטה, ובין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה, ובין אות לאות כמלא חוט השערה. אל ימעט אדם את הכתב לא מפני ריוח של מטה ולא מפני ריוח של מעלה ולא מפני ריוח שבין שיטה לשיטה ולא מפני ריוח שבין פרשה לפרשה. נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שתים בתוך הדף ושלש חוץ לדף

אלא

(א) אבל יתרות לית לן בה · אלא גורדן ומגיה (בו) השיטין את מה שחיסר : סוף ליה יתירות בספרים ד' בכל דף : מקצר · השיטין והולך עד שיגמור לעיני כל ישראל בסוף הדף כזה : כי קאמר רב · יגמור באמצע הדף : בחומשין · קא ס"ד בשאר חומשין שאין עשויין כקדושת ספר תורה אבל עשויין הן בגליון כס"ת : בחומשין של ס"ת · כגון (בראשית נ) ויישם בארון במצרים וכגון בכל מסעיהם(ב) (שמות מ) ובהר סיני (ויקרא כז) וירדן יריחו (במדבר ט) יכול לכתוב באמצע הדף כדרך שגומר בשאר חומשין שאינן של ס"ת אבל "לעיני כל ישראל" מודי דבסוף הדף : אף באמצע שיטה · ובאמצע הדף נמי : באמצע שיטה דוקא · ולא באמצע הדף : שמנה פסוקים · מוימת י] משה : יחיד קורא אותן · אדם אחד קוראן ואין מפסיק ביניהם כדי לעמוד אחר ולקרות : אפשר ס"ת חסר · יא] ומשה קורא לו ס"ת' לקוח את ספר התורה הזה : הקב"ה אומר · ומשה אומר אחריו כדי שלא יטעה בכתב וכותב : מכאן ואילך משה כותב בדמע · יב] ולא היה אומר אחריו מרוב צערו : כמו שנאמר להלן מפיו יקרא וגו' · שלא היה אומר אחריו משום דקיטע הוו : לימא דלא כר"ש · דכיון דאמר ר"ש משה יג] כתב הוו להו כשאר פסוקים ומפסיק ביניהם ויקרא אחר : דאישתני · דנכתב בדמע אישתני משאר יד] פסוקי ס"ת : כחוטף מצוה · ומצוה עבד אבל לא כתב הוה מצוה יתירה טפי : פחות מכאן או יתר על כן לא יעשה · טו] שהתפרים של חבורי היריעות יפין בה כשאין בהן יותר מדאי "לאלף" לא יעשה יריעות קצרות שלא יהו טז] (התפרים) מקורבין יותר מדאי, ולא ארוכות שלא להרחיק יותר מדאי : ולא ירבה בדפים · לעשות שמנה בקלף אם הקלף קטן הוא מפני שהדפין קצרים ונראין כאגרות : ולא ימעט בדפין לעשות יז] ג' (ביריעה) אם יריעה גדולה היא : מפני שעיניו משוטטות · כשהדפין רחבים ומוטה בראשי השיטות : נזדמנה לו יריעה שיש בה ט' דפין · למדת (ג) (האחרים) וצריך לקצרה מפני שאמרו לא יתר על שמנה : אלא ד' לכאן וה' לכאן · כדי שלא תהא זו יתירה על זו יותר מדאי : בד"א · דלא ימעט ולא ירבה בדפין : בתחלת הספר · אבל בסופו אפילו אין לו לכתוב אלא פסוק אחד יכתבנו בכל היריעה : ואפילו דף אחד · יעשה יח] בכל היריעה : אלא אימא פסוק אחד בדף אחד · אם רוצה יעשה דף קצר יט] (מן) תיבה אחת בשיטה אחת כדי שיגמור בסוף הדף : שיעור גליון · דס"ת : ובחומשין · שאין עושין לס"ת אבל עושין הן כגליון דס"ת : לא ימעט · לעשות אותיות קטנות בשיטה עליונה ותחתונה מפני ריוח כ] הגליון : מפני ריוח שבין שיטה לשיטה · כגון אם שרטט באמצע הדף כא] שני שיטין שאין ריוח כדי שיעור ביניהם לא ימעט הכתב מפני אותו ריוח :

לא

אבל יתירות לית לן בה · יש מוקים כשמסופקין בתיבה אם מליאה אם חסירה שעושין אותה מליאה משום דיתירות לית לן בה ולאו מלתא היא דהכא מיירי ביתירות שגרדן דלא אמרינן דמיחזי כמטומר · מ"ר : שמנה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן · ה"ר משולם היה מפרש למעוטי שלא יקרא ש"צ עמו וקשה לר"ת דבימי החכמים לא היה רגילות שיהא שליח ציבור לקרות בתורה כדמוכח בפ' שני דמגילה (דף כא: ושם) דאמרינן קראוה שנים יצאו מאח"כ בתורה אלא כן עיקר כמו שפירש בקונטרס לאפוקי שלא יקראו זה אחר זה אותם ח' פסוקין כגון זה ד' וזה ד' או זה ה' וזה ג' ומה שנהגין עכשיו שמסייע ש"צ לקרות בתורה כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות כענין שמצינו במס' ביכורים (פ"ג מ"ז) שהתקינו שמקרין את הכל וכי ההיא דפ' בתרא דנדה (דף עא·) שהתקינו שמטבילין כלים על גבי כל הנשים · מ"ר : מכאן ואילך כתב יהושע · מה שנהגין עתה לידוק הדין בשבת במנחה פירש רב שר שלום גאון על שנפטר משה רבינו באותה שעה לפיכך נמנעו מלעסוק בתורה משום דאמרי' חכם שמת כל בתי מדרשות שבעיר בטילין וקשה דהא כתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ודרשינן היום מלאו ימי ושנותי ואם בשבת מת א"כ כתב היום מערב שבת ויש לתמוה דכתב על העתיד ולר"ש לא בעי למימר דהפסוק נאמר על העתיד מדקאמר ליה מהא דכתיב לקוח את ספר התורה הזה שמא על שם שעתיד יהושע כב] להשלימו ועוד קשה דבסדר עולם משמע דבשבעה באדר שמת משה בו ערב שבת היה דקתני ואחר הפסח בעשרים ושנים סבבו את העיר כל אנשי המלחמה הקף פעם אחת ויהי ביום השביעי וישכימו בבוקר וגו' רבי יוסי אומר יום שבת היה והשחר משהתחילו לסבב עד כ"ב בניסן א"כ יום שביעי שהיה שבת כ"ח בניסן היה ומדכ"ח בניסן שבת שבעה באדר ערב שבת · מ"ר : ומשה כותב · יש ספרים דגרסי ומשה אומר וכותב ואומרה היא לכותבי ס"ת ומזוזה ותפילין אע"ג דמייתי ראיה מברוך שמא גם הוא היה עושה כן מ"ר ובקונטרס נמי גרים אומר וכותב ופירש טעם (בברוך) הוא לשון הקב"ה היה אומר ומשה אומר כג] (וכותב) אחריו כדי שלא יטעה בכתב וכותב מכאן ואילך משה כותב בדמע ולא היה אומר אחריו מרוב צערו כמה שנאמר להלן מפיו יקרא וגו' שלא היה אומר אחריו משום דקיטע הוו · מ"ר : אם הגיה בו אפי' אות אחת · פירוש בס"ת שלקח מן השוק לא נתנה עוד כחוטף מצוה שהיה אלא חבירו בעבירה שהיה מחזה ספר שאינו מוגה ומעלין על זה כאילו כתבו · מ"ר : כגון למשפחותיכם ג"פ · ר"ת פי' בתיקון ס"ת שלו בשם רבינו חננאל שאמר בשם הגאון דהיינו כשהכתיבה דקה אבל כשהכתיבה גסה הכל לפי הטוי ויכול לעשות דפין בשיטין ארוכין דאין עיניו משוטטות כיון שהכתיבה גסה · מ"ר :

פסוק אחד בדף אחד · ואף על גב דליכא ס' שיטין או שיעורין אחריני דמסכת סופרים ליכא למיחש בדף אחרון *אף על פי שלא אפשר לו לסיים הדף בפסוק אחד *)כיון שיש בדפין אחרים ס' שיטין אלא אם כן יעשה בדף אחרון כד] שיטין ארוכות · מ"ר :

*)מהרש"א מגיה כמו

שלשה

עין משפט נר מצוה

קיב א ב מיי' פ"ז מהל' תפילין הל' ו טוש"ע י"ד סימן ערג סעיף ה:

קיג ג מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קמג סעיף ב:

קיד ד ה מיי' פ"ח מהל' תפילין וס"ת הל' ט סמג עשין כה טוש"ע י"ד סימן ער סעי' א:

קטו ו מיי' פ"ט מהל' תפילין וס"ת הל' ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סימן ערב סעי' ג:

קטז ז מיי' שם פ"ז הל' ד טוש"ע י"ד סי' ערב סעי' ב:

קיז ח מיי' שם פ"ט הל' יב טוש"ע שם סעי' ג:

קיח ט מיי' שם הל' ב טוש"ע י"ד סימן רעג סעי' א:

קיט י מיי' שם פ"ז הל' ט טוש"ע שם סעי' ב:

קכ כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

[מ"ק כב. ע"ש סוסב]

ר"ה יא.

[ועי' ב"ב ... סימן יא]

נ"ק פ"ח

נ"ק פ"ח

מס' סופרים פ"ב

מס' סופרים פ"ב

ב"ב טו.

רפ"ח ונ"ק מקיים שגירסא כשם כרמב"ם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סוס ליה יתירות נ"ל קודם ד"ה אבל וכו' אלא גורדן הלא אמר מאי כמטומר אלא כשסתב : (ב) ד"ה בחומשין וכו' מסעיהם כגון כסר : (ג) ד"ה מדמם וכו' עומדים השורות וצריך :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מכאן וכו' על שנפטר משה רבינו באותה שעה · עי' סוטה דף יג ע"ב רש"י ד"ה דין אני :

כיון שיש בדפין אחרים ס' שיטין אלא שאי אפשר לו לסיים הדף בפסוק אחד יעשה בדף אחרון אותיות ארוכות סמ"ך נ"ק

שיטה מקובצת

א] דוקא' ולעולם בסוף ולפיכך אין להקפיד ביריעה אחרונה אם הוא פחות מג' דפין ואע"ג דאמרינן לקמן עושה אדם יריעה של ג' דפין באחרונה אין להקפיד כדי לכתוב לעיני כל ישראל באמצע השיטה ובסוף הדף : ב] הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב · מכאן שצריך לקרות לאדם כשהוא כותב ס"ת תפילין או

ג] תניא בו אפי' : ד] סי' עולם ואות ס' נמחק : ה] ולא ימעט כגון אם שירשם למטה כל כך שלא השאיר למטה טפח או למעלה ד' אצבעות או שלא הניח בין שיטה לשיטה כמלא שיטה [illegible] לא ימעט בין פרשה לפרשה כגון אם כתב בשיטה ג' תיבות או ד' והוצרך לתניה פרשה פתוחה [illegible] כדי לעשות פרשה פתוחה כהלכתה : ו] אפי' פסוק אחד עיין בהרא"ש הס"ת : ז] ריוח שתי ותיבה רוחב נמחק : ח] ריוח גודל ותיבת רוחב נמחק : ט] הדף [illegible] : י] מימות שם משה : יא] חסר אות אחת ומשה קורא לו ס"ת דכתיב לקוח : יב] בדמע או שלא היה אומר : יג] משה כתבו : יד] משאר פסוקי דס"ת : טו] יעשה מפני שהתפרים [illegible] : טז] יהיו התפירות מקורבין : יז] לעשות ג' ביריעה אם יריעה גדולה היא : יח] יעשה בכל היריעה [illegible] : יט] קצר מתיבה : כ] ריוח הגליון [illegible] : כא] הדף שרטט שני : כב] [illegible] : כג] [illegible] : כד] [illegible]

מבנה

△

מימותיו

ליהושע בן אבן

גיטין ספר תורה

נושא

שמונה פסוקים

אחרונים של תורה

• יחיד קורא אותן

• מי כתבן

נושא

שיעורים שונים בספר תורה:

- יריעות
- דפים
- ריוח בכתב
- ודוד